

Sveriges förenade studentkårer

Handläggare: Sebastian Lagunas Rosén Datum: 2017-01-30

Dnr: PA2-1/1617

Remissvar: Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet (SOU 2016:72) N2016/06470/FF

Sveriges förenade studentkårer (SFS) har av regeringen fått möjlighet att yttra sig över betänkandet Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet (SOU 2016:72).

SFS inkommer här med sitt remissvar.

Stockholm dag som ovan

Charlotta Tjardahl
Vice ordförande

charlotta.tjardahl@sfs.se

08-545 701 07

Sebastian Lagunas Rosén
Politisk sekreterare

sebastian.lagunas.rosen@sfs.se

08-545 701 10

SFS synpunkter på betänkandet Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet

SFS begränsar sina synpunkter till *del 1, kapitel 5: Kunskapsuppbyggnad, entreprenörskap och innovation*. De förslag som redovisas i detta kapitel skulle i hög grad påverka Sveriges studenter. Utredningens övriga kapitel ligger utanför SFS område.

SFS övergripande uppfattning är att de förslag som redovisas i kapitel 5 är illa underbyggda. Flera av förslagen läggs fram utan att fördelarna har vägts mot relevanta och välkända nackdelar. Flera av förslagen motiveras dessutom med hänvisning till alltför begränsade studier.

Utredningen brister dessutom i sin analys av universitetens och högskolornas olika uppgifter och roll i samhället. SFS menar att akademins kärnverksamhet bör gå ut på att skapa, utveckla och sprida tillförlitlig kunskap. Men utredningen fokuserar förhållandevis ensidigt på det ekonomiska nyttiggörandet, trots att det bara är en av många aspekter när det kommer till att utveckla kunskap. Sett i ett vidare perspektiv skulle utredningens förslag ha mycket stor, och i många avseenden negativ, påverkan på lärosätenas kärnverksamhet. Stora delar av grundforskningen såväl som ett varierat och kvalitativt utbildningsutbud hade drabbats negativt, och akademins demokratiska inverkan skulle minska. Sammantaget skulle de förslag som presenteras leda till en drastisk förskjutning av lärosätenas roll i samhället. Om förslagen implementerades till sin helhet skulle akademien få svårt att kanalisera – eller ens rymma – den nyfikenhet och kunskapsörst som i själva verket måste vara en central drivkraft i den vetenskapliga utvecklingen.

Nedan redovisas SFS synpunkter på förslagen i kapitel 5.

SFS synpunkter på förslag i del 1, kapitel 5: Kunskapsuppbyggnad, entreprenörskap och innovation

5.6.1 Öka konkurrensutsättningen av universitets- och högskoleforskning

SFS avstyrker förslaget.

Den största oron ur ett studerandeperspektiv är att förslaget skulle förstärka skillnaderna mellan forskningstunga och mer utbildningstunga lärosäten, med en sämre forskningsanknytning på utbildningarna som följd. Redan idag har forskningstunga lärosäten ett övertag i konkurrensen om forskningsanslag. Att ytterligare förstärka den ojämna fördelningen av forskningsmedel riskerar att försvaga forskningsanknytningen i många utbildningar. Dels finns en risk att forskare på forskningstunga lärosäten kommer att ägna mindre tid åt utbildning, varpå forskningsfronten hamnar längre ifrån studenterna. Dels finns det en stor risk att de mest utbildningstunga lärosätena skulle förlora ännu mer i konkurrensen om forskningsanslag, varpå de kan få svårt att erbjuda utbildningar med en tillräckligt god

anknytning till forskning. Båda dessa konsekvenser skulle försämra utbildningarnas kvalitet. Eftersom en försämring av utbildningskvaliteten sannolikt skulle försämra studenternas förutsättningar att bli framgångsrika entreprenörer, så tycks förslaget i det närmaste kontraproduktivt.

Förslaget tar dessutom inte hänsyn till basanslagets roll för lärosätenas möjligheter att arbeta långsiktigt. Denna möjlighet skulle försämrats om lärosätenas intäkter i större utsträckning skulle förändras från år till år beroende på tillfälliga variationer i antal citeringar, externa anslag och dylikt. Detta är något som tas upp i bland annat SOU 2015:92. Om forskning inte kan planeras och bedrivas långsiktigt riskerar det att påverka kvaliteten negativt.

Förslaget tar inte heller hänsyn till hur en större konkurrensutsättning, där alltmer intäkter genereras av projekt som externa aktörer bedömer vara ”tillämpbara”, riskerar att motverka satsningar på grundforskning. Även denna aspekt lyfts i SOU 2015:92.

Frånsett nackdelarna är det oklart om förslaget ens skulle ge de avsedda positiva effekterna. OECD menar till exempel att det saknas ett tydligt samband mellan forskningskvalitet och basanslag eller extern finansiering: ”[E]vidence from international experience or statistics does not show any clear way to connect the proportion of university income from this source [GUF/basanslag] with overall [research] performance” (*OECD Reviews of innovation policy: Sweden 2016*, s. 30). Utredningen lyfter fram att det inte finns något belagt *positivt* samband mellan höjda basanslag och ökad forskningskvalitet (s. 215) men det kan tilläggas att OECD menar att det inte heller finns något negativt samband. Samma sak torde gälla skillnaden mellan ”garanterade” och konkurrensutsatta basanslag, eftersom i stort sett samma incitamentsstrukturer gör sig gällande.

5.6.2 Ställ krav på ledarskapet inom akademien

SFS avstyrker förslaget.

Förslaget är mer långtgående än de redan omdiskuterade förslag som utredningen hänvisar till. Som det är formulerat skulle det ha så pass negativa konsekvenser för det kollegiala inflytandet, inklusive studentinflytandet, att det skulle ha allvarliga konsekvenser för akademins legitimitet.

Utredningen hänvisar till förslag i SOU 2015:92: *Utvecklad ledning av universitet och högskolor*. SFS har tidigare kommenterat det förslaget, och uttrycket sig då positivt till förslaget att förtydliga ansvarsfördelningen mellan linjeorganisationen och de kollegiala organen. Förslaget från den tidigare utredningen var dock *inte* att de kollegiala organen borde ha en i huvudsak rådgivande roll, utan att både linjeorganisationen respektive de kollegiala organen skulle ha större ansvar inom olika områden. SFS menar att det fortsatt måste finnas en god balans mellan linjeorganisationens och de kollegiala organens inflytande över lärosätena som helhet. Därtill bör påpekas att flera remissinstanser framförde högst relevant kritik mot flera av förslagen i SOU 2015:92, och förslagen saknar på ett övergripande plan en tillräcklig förankring hos många berörda parter. Detta gäller inte nödvändigtvis förslaget att förtydliga ansvarsfördelningen, men spelar en stor roll för *hur* ansvaret i så fall fördelas.

Förslaget motiveras delvis med att det behövs tydligare karriärvägar inom akademien. Detta ges visst stöd i *OECD Review of innovation policy 2016*. Ett viktigt steg mot tydligare

karriärvägar har dock redan initieras i och med regeringens forskningsproposition 2016/17:50, helt i linje med OECD:s rekommendation. SFS håller med om att karriärvägarna behöver förtydligas, samt att det vore önskvärt att oftare än idag prioritera att göra befintliga anställningar tryggare snarare än utöka antalet anställningar. Allt tyder dock på att detta går att hantera utan att göra onödiga ingrepp i lärosätenas ledningsstrukturer.

Förslaget motiveras vidare med hänvisning till Näringslivets forskningsberedning (2016). De förslag som presenteras i den rapporten har under 2016 mött hård kritik från flera aktörer. Det förefaller uppenbart att förslaget saknar tillräcklig förankring bland de som verkar inom universitet- och högskolesektorn.

Akademin måste styras av demokratiska principer. Det kollegiala inflytandet, inklusive studentinflytandet, är ett demokratiskt värde som bör värnas. SFS menar att akademien bör spela en positiv roll för upprätthållandet och utvecklingen av det demokratiska samhället i stort, och det underlättas av att demokrati är ett kärnvärde även inom organisationen. Det kollegiala inflytandet bidrar vidare till att de beslut som fattas är väl förankrade i organisationen, att de upplevs som legitima och att de är baserade på såväl brådskande som långsiktiga överväganden.

5.6.3 Konsolidera forskningsfinansieringen

SFS avstyrker förslaget.

Förslaget kan inte väntas främja forskningens kvalitet. Den tillgängliga empirin ger inget tydligt stöd för att färre men större forskningsprogram, med mer omfattande finansiering till prioriterade projekt, skulle leda till en mer effektiv kunskapsproduktion. Detta framgår av rapporten "Hans excellens: om miljardsatsningarna på starka forskningsmiljöer"¹ som tvärtom hittar belägg för att större forskningsprogram är *mindre* effektiva. Utredningen ger inga övertygande skäl att tro att de slutsatser som kunde dras 2010 inte skulle gälla fortfarande.

Förslaget kan därtill väntas motverka jämställdheten mellan könen. Det finns starka indikationer på att en sådan utveckling skulle ha negativa konsekvenser för jämställdheten inom akademien, vilket även det framgår av nämnda rapport. Det är högst anmärkningsvärt att detta perspektiv vare sig lyfts in direkt i förslaget eller i konsekvensbeskrivningens sektion 7.6.2 (s. 337): Konsekvensbeskrivningen *ska* redovisa hur förslagen påverkar jämställdheten mellan kvinnor och män, och givet sammanhanget har utredaren i det närmaste en skyldighet att vara bekant med nämnda rapporters övergripande slutsatser.

Förslaget riskerar dessutom att påverka doktorander och nydisputerade forskare negativt. Eftersom förslaget innebär att forskningsanslagen mer skulle koncentreras till de mest etablerade forskarna, riskerar det att minska unga forskares möjligheter att få finansiering för egna projekt. Detta kan skapa problematiska beroendeförhållanden till mer seniora kollegor för att kunna bedriva forskning.

5.6.4 Stöd rekrytering av internationellt ledande forskare

---

¹ Sandström et al, *Hans excellens: om miljardsatsningarna på starka forskningsmiljöer*, Delegationen för jämställdhet i högskolan, Stockholm: 2010.

SFS avstyrker förslaget

Utredaren ger högst sparsamma belägg för att detta vore en sund prioritering. En årlig investering om 300 miljoner kronor till forskning kan användas på olika sätt: Alternativet att satsa på internationellt ledande forskare måste ställas mot alternativ som att ge mer forskningstid åt de forskare som idag huvudsakligen undervisar, eller att höja basanslagen. Utredningen menar att Sveriges konkurrenskraft skulle stärkas om lärosätena rekryterade fler internationellt ledande forskare. Det finns dock anledning att tro att samma vinst går att uppnå genom att öka forskningstiden så att alla forskare kan uppnå en god balans mellan att forska och undervisa. I det senare fallet skulle satsningarna dessutom ha positiva konsekvenser för forskningsanknytningen i många utbildningar, vilket skulle leda till en mer generell kvalitetshöjning och därmed ytterligare en konkurrensmässig fördel.

5.7.2 Förstärk insatserna för digital kompetensutveckling

SFS kan inte ta ställning till förslaget som helhet.

Angående högre utbildning nämns ett ”återinförande av en finansieringsmodell där utomeuropeiska studenter får sina studieavgifter ersatta av staten”. Det förslaget är mycket bra.

Förslaget tycks dock främst syfta till förändringar i grundskolan och gymnasiet, och SFS väljer att inte ta ställning till konsekvenserna där. Det är dock viktigt att en ”professionalisering” av utbildningen inte leder till en minskning av antalet personer som har högskolebehörighet när de går ut gymnasiet, eftersom det långsiktiga målet måste vara att alla som vill ska kunna ta del av högre studier.

5.7.3 Ge svenska universitet och högskolor ett uppdrag om vidareutbildning och löpande kompetensutveckling för högutbildade

SFS avstyrker förslaget.

Förslaget läggs fram utifrån en högst bristfällig analys av vilka komponenter som främjar såväl som hämmar vidareutbildning och kompetensutveckling i nuläget. Förslaget bortser dessutom från tidigare slutsatser i frågan.

Förslaget förhåller sig inte till styrkorna i dagens system. Svenska lärosäten är internationellt sett bra på att locka äldre studenter som redan har erfarenheter från arbetslivet. Svenska lärosäten har dessutom ett brett utbud av kurser på deltid, distans, kvällstid, eller på andra sätt tillgängliga för yrkesverksamma. Även utbudet av ”vanliga” fristående kurser är stort, och exempelvis SOU 2015:70 lyfter fram att detta redan främjar fortbildning och vidareutbildning. Men skälen till att läsa vidare varierar: Vissa vill bredda eller fördjupa sin yrkeskompetens, några vill helt sadla om, en del törstar efter kunskap för kunskapens egen skull, och andra vill lära sig saker utan att på förhand veta på vilka oväntade sätt den nya kunskapen kan komma till nytta. Alla dessa skäl är goda, och lärosätena är redan bra på att själva erbjuda utbildningar som svarar mot dessa olika syften. Förslaget att ge lärosätena ett särskilt uppdrag att erbjuda vidareutbildningar specifikt ämnade för arbetsmarknaden vore en onödig inskränkning på lärosätenas autonomi, och skulle i värsta fall leda till att

utbildningsutbudet försköts i en kortsiktigt nytto-orienterad riktning på bekostnad av andra viktiga utbildningsmöjligheter och värden.

I SOU 2015:70 nämns istället att vidareutbildning och fortbildningen, i den mån den behöver stärkas, framförallt bör ske inom ramen för uppdragsutbildningar. Det är anmärkningsvärt att förestående utredning avstår från att över huvud taget förhålla sig till den uppfattningen.

En bättre åtgärd, som delvis får stöd i SOU 2015:70, vore att förbättra lärosätenas förutsättningar generellt för att erbjuda utbildningar på deltid, kvällstid eller distans. Sådana kurser har ofta sämre genomströmning än vanliga heltidskurser, vilket blir problematiskt i dagens prestationsbaserade resurstilldelningssystem.

Den som särskilt vill locka högutbildade att fortsätta studera borde dock vända blicken mot dessa personers ekonomiska förutsättningar. För yrkesverksamma högutbildade torde inkomstbortfallet vara det i särklass tyngsta skälet till att fortsätta arbeta på heltid istället för att utbilda sig ytterligare. Dessa personer har ofta möjlighet till ett något högre studielån, men det är ju pengar som måste betalas tillbaka. Den mest verkningsfulla åtgärden för att öka de ekonomiska incitamenten vore att höja bidragsdelens andel av studiemedlet, samt att öka antalet veckor som det går att söka studiemedel för. Det kan även finnas en vinst i att höja åldersgränserna för studiebidrag från dagens 56 år, samt för studielån från dagens 47 år.

Ytterligare en åtgärd vore att förbättra möjligheten att få särskild behörighet genom bedömning av reell kompetens. Det är sannolikt att många högutbildade yrkesverksamma idag saknar särskild behörighet för exempelvis magister- och mastersprogram som de har goda förutsättningar att klara av: Avancerade utbildningar kräver ofta en grundutbildning med en specifik inriktning, men den som tidigare har läst en annan grundutbildning kan senare ha tillskansat sig de relevanta kunskaperna genom arbetslivet eller på andra sätt. Bättre möjlighet till bedömning av reell kompetens kan göra relevanta vidareutbildningar tillgängliga för fler.

5.8.1 Bredda samverkan kring samhällsutmaningar

SFS kan inte ta någon entydig ställning till förslaget. Det framgår inte hur förslaget skulle skilja sig från hur det fungerar idag eller vilken förbättring det skulle medföra. I mångt och mycket torde förslaget dessutom redan vara uppfyllt i och med de förslag som presenterades i Forskningspropositionen 2016/17:50. SFS vill dock framhäva vikten av att lärosätena själva har ett fortsatt stort inflytande över vilken forskning som ska bedrivas. Att försvaga det ”bottom up’ perspektiv” som finns idag vore att försvaga den akademiska friheten, vilket vore olyckligt.

Även om det inte ingår i förslaget så nämns i den förklarande texten att det är viktigt att ”undvika fragmentering och ... strategiskt fokusera på prioriterade styrkeområden”. Detta har säkert vissa förtjänster, men det är högst sannolikt att det på sikt kan ha negativa konsekvenser för utbildningsutbudet: Om lärosätena skulle smalna av sin forskning mot färre områden, så torde de få svårare att erbjuda ett brett utbud av utbildning av hög kvalitet och god anknytning till forskning. Detta gäller inte minst de mindre lärosätena. SFS menar att ett varierat utbildningsutbud bör finnas över hela landet, och det är viktigt att förslaget inte motverkar denna målsättning.

5.8.2 Låt universiteten besluta om lärarundantaget

SFS avstyrker förslaget att avskaffa lärarundantaget.

Det är anmärkningsvärt att förslaget inte sätts i relation till de mer utförliga förslag som presenteras i SOU 2005:95. I den utredningen framhålls bland annat att ”sådana lagändringar som går ut på att högskolan ges möjlighet att förvärva, inneha, avyttra och på andra sätt kommersialisera rätten till patenterbara uppfinningar som skapats vid högskolan innebär stora förändringar av högskolans verksamhet.” (s. 173) SFS anser inte att lärosätena ska ha i uppdrag att förvalta uppfinningars kommersiella värde eller dylikt, då det ligger långt utanför den roll akademin bör spela. Ändå torde just det bli en konsekvens för de lärosäten som i enlighet med förslaget frångick lärarundantaget. Om det förestående förslaget på något väsentligt sätt skiljer sig från förslagen i den tidigare utredningen, så skulle detta för det första behöva klargöras, och för det andra behöva utredas ytterligare. Så som formulerat i förestående utredningen torde förslaget dock negativt påverka lärosätenas möjlighet att utföra sitt huvudsakliga uppdrag.

5.8.3 Skapa förutsättningar för sekretesshantering

SFS gör bedömningen att förslaget såsom formulerat inte skulle ha några konsekvenser för studenterna. Detta förutsätter dock att en förändring av sekretesshanteringen inte på något sätt påverkar studenternas möjlighet att begära ut dokumentation som kan ligga till grund för beslut om betyg eller andra för studenten relevanta ärenden.

5.8.4 Öka rörligheten mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor genom ändrade meriteringsgrunder

SFS avstyrker förslaget.

Det är bra att öppna vägarna tillbaka till högskolan, men en dylik förändring av högskoleförordningen är i det här fallet inte rätt väg att gå. Synen på meritering i högskolan inbegriper redan en allvarlig undervärdering av pedagogisk skicklighet. Att i dagsläget införa ytterligare meriteringsgrunder riskerar att sätta den pedagogiska kompetensen alltmer i skymundan. Det skulle i sin tur ha negativa konsekvenser för utbildningarnas kvalitet.

5.8.5 Skapa incitament för campus-baserade kluster

SFS avstyrker förslaget.

Det är bra att främja samverkan och ge utbildningen en tydlig koppling till arbetslivet och det övriga samhället, inte minst för att det har potential att öka utbildningens användbarhet för studenterna. Men alla utbildningar bör ha tillräckliga resurser för att bedriva samverkan och på så sätt främja utbildningens kvalitet. Det är högst problematiskt att fördela utbildningsanslag utifrån hur väl lärosätet lyckas få externa aktörer att satsa på samverkan kopplad till utbildningen. En sådan fördelningsprincip riskerar att skapa en ond spiral, där resurserna minskar för de utbildningar som är i störst behov av kvalitetsförbättringar – inte

olikt den mekanism som i dagens resurstilldelningssystem gör att utbildningar förlorar resurser om genomströmningen (eller antalet helårsprestationer) sjunker.

5.8.6 Öppna lärosätenas innovationsrådgivning i tidiga skeden för flera

SFS gör bedömningen att förslaget såsom formulerat inte skulle ha några konsekvenser för studenterna. Förslaget tycks dock innebära en form av detaljstyrning av lärosätena, vilket möjligen talar emot det.

5.8.7 Erbjud operativt stöd för användning av fysisk infrastruktur

SFS gör bedömningen att förslaget såsom formulerat inte skulle ha några konsekvenser för studenterna.